

Zadnja ormoška grofica Maria Irma Wurmbbrand-Stuppach

V članku želim predstaviti nekatere zanimive podrobnosti iz življenjske zgodbe zadnje ormoške grofice Irme in njene družine.

V ormoškem gradu se je menjalo veliko lastnikov, ki so tako ali drugače vplivali na podobo gradu in njegove bližnje okolice. Zadnji lastniki so bili grofje Wurmbbrandi; Wilhelm Wurmbbrand je umrl v prvi svetovni vojni, njegova žena Maria Irma Wurmbbrand-Stuppach pa se je drugič poročila z Guidom Georgevitsem in živela v gradu do konca druge svetovne vojne, nakar se je morala z družino zaradi novega političnega sistema izseliti. Nov dom so si uredili v Kuharičevem stanovanju.

Dekliški portret zadnje ormoške grofice Irme Wurmbbrand-Stuppach.

Uvod

Letos mineva 110 let, odkar sta se v ormoški grad vselila zadnja ormoška graščaka. Grof Wilhelm Wurmbbrand-Stuppach in njegova žena Maria Irma Wurmbbrand-Stuppach (grofica Irma) sta grad verjetno dobila kot poročno darilo Irminega očeta in v njem sta si tudi ustvarila družino. Rodili sta se jima dve hčeri, vendar je mirno družinsko življenje prekinil začetek prve svetovne vojne. Grof Wilhelm se je šel borit na Poljsko, žal pa že v decembru 1914 umrl na bojišču. Grofica Irma je tako ostala vdova, vendar se je po koncu vojne, leta 1918, ponovno poročila z Guidom Georgevitsem. Z možem in njegovim posvojencem Casimirjem so živeli v gradu vse do konca druge svetovne vojne. Takratna sprememba režima in nova oblast sta jim namreč odvzeli premoženje in grad, zato se je družina morala izseliti.

Novo življenje so si ustvarili v Kuharičevem stanovanju nad sedanjo trgovino Kormoran v Ormožu. Zadnja ormoška grofica Irma je v tem stanovanju živela vse do svoje smrti 1970. leta.

V članku sem se želela opredeliti predvsem na življenje grofice Irme, vendar je pri tem kazalo zajeti več podatkov in vključiti še njeno družino, razmere v Ormožu ob menjavanju režimov ter spomine starejših občanov. Za članek sem poiskala in preučila literaturo, poiskala dokumente v Zgodovinskem arhivu na Ptujju in se pogovorila tudi z nekaterimi domačini, ki se grofice Irme še danes dobro spominjajo. Članek je razdeljen na več sklopov, in sicer na opis grofovskega življenja na podlagi literature in zgodovinskih virov, na opis ormoške graščine, ki je skozi leta spreminjala svoje lastnike in s tem tudi svojo

Ormoški grad okrog 1950. leta; gospodarski trakt prislonjen na stolp so porušili v 60-ih letih. Last: Pokrajinski muzej Ptuj Ormož.

¹ Ana Janžekovič, prof. angleščine in zgodovine, Vinarska ulica 3, Ormož.

podobo in namembnost ter na spomine sogovornikov.

Družina Pongratz

Maria Irma Pongratz se je rodila v bogato plemiško družino Pongratz, o kateri je v svojem delu *Blagoslovljeni in prekleti* pisal Mariano Rugale.² Opis družine Pongratz je povzet po njegovem opisu. Začetnik družine je bil Markus Pongratz, čigar trije sinovi Friedrich, Guido in Oskar so bili povzdignjeni v plemiški stan. Oskar Pongratz je bil pravnik in si je 1860. leta odprl zasebno odvetniško pisarno v Ljubljani. Bil je tudi pravni zastopnik brata Guida pri gradnji južne železnice čez Ljubljansko barje. Postal je veleposestnik, v lasti pa je imel tudi veliko vinogradov v okolici Ormoža. Bil je lastnik obeh graščin v Polzeli, prav tako je kupil tudi dornavski dvorec, na Hrvaškem pa tudi dvorca Maruševac in Čalinec. Precej posesti je imel tudi v Ljubljani. Leta 1869 se je preselil na Dunaj, kjer je leta 1892 tudi umrl.³

Oskar pl.⁴ Pongratz ml. se je rodil leta 1859 v Ljubljani. Po očetu je podedoval dvorec Maruševac, kupil pa je še Mali grad na Ptujju. Poročil se je s Floro Lippitt in tako dobil grad Pernegg na Muri na avstrijskem Štajerskem, ki je še danes v lasti družine.⁵ Oskar pl. Pongratz ml. in Flora Lippitt sta starša ormoške grofice Irme. Kot zanimivost omenimo, da je Oskar pl. Pongratz ml. dal zgraditi prvi most čez reko Dravo v Ormožu, zaradi česar so ga imenovali za častnega občana mesta Ormož.⁶ Oskar in Flora sta živela v gradu Maruševac, vendar jima je nova oblast posestvo odzela. Najbrž je bil to zanju velik pretres; Oskar je takrat zbolel in se zdravil v bližnji ormoški bolnišnici, kjer je 21. septembra 1941 tudi umrl. To je tudi razlog, da je pokopan v grajski grobnici ormoškega parka,⁷ Irmina mama Flora Lippitt pa je umrla istega leta,⁸ vendar doma, zato je pokopana v Maruševcu.⁹

Grad Maruševac, kjer sta živela Irmina starša in kjer je Irma tudi odraščala. Foto: Ana Janžekovič.

2 Mariano Rugale, Miha Preinfalk: *Blagoslovljeni in prekleti*, 2. del, Po sledih mlajših plemiški rodbin na Slovenskem, Viharnik, Ljubljana 2012, str. 164–177

3 Prav tam, str. 170.

4 Pl. je okrajšava za plemeniti.

5 M. Rugale: *Blagoslovljeni in prekleti*, str. 171.

6 Maximilian von Pongratz.

7 Maximilian von Pongratz.

8 Rugale, *Blagoslovljeni in prekleti*, str. 177

9 Maximilian von Pongratz.

| Grad Pernegg. Foto: Ana Janžekovič.

Grofica Wurmbrand-Stuppach

Maria Irma Pongratz se je rodila 21. maja 1886 v gradu Pernegg, odraščala je večinoma v gradu Maruševca na Hrvaškem, kjer sta živela njena starša;¹⁰ nekaj pa tudi v Perneggu. Imela je še tri brate, Oskarja (1883–1885), Markusa (1889–1956) in Franza (1892–1974). Leta 1908 se je šele dvaindvajsetletna poročila z Wilhelmom, grofom Wurmbrand-Stuppachom. Wilhelm je bil njen bratranec, njegova starša sta bila Paul, grof Wurmbrand-Stuppach in Flora Pongratz (Irmina teta).¹¹ Wilhelm se je rodil 29. avgusta 1884 v Ljubljani, z Irmo pa sta se poročila 10. februarja 1908 na Dunaju.¹² Po poroki sta se preselila v grad Ormož. Iz pogodbe, podpisane 23. decembra 1908, je razvidno, da je postal lastnik Wilhelm Wurmbrand-Stuppach.¹³ Točen datum podpisa pogodbe je razviden iz izpisa zemljiške knjige, ki ga hranijo v Zgodovinskem arhivu Ptuj.¹⁴ Ob tem se pojavi vprašanje, zakaj sta si izbrala ravno ormoški grad. Grad in jedro mesta sta stala na levi dravski obali, ob kateri je bila speljana železnica Pragersko–Kotoriba, skozi mesto je vodila državna cesta Ptuj–Čakovec, od koder so se odcepile banske ceste v Ljutomer, k Svetemu Tomažu in čez dravski most v Savsko banovino. Ormož je bil pomemben »vinski trg« za bližnje vinorodne kraje. V mestu je delovala splošna bolnišnica, ustanovljena leta 1898 kot bolnišnica nemškega viteškega reda. Od leta 1900 je delovala nemška šola na današnji Ptujski cesti 6, leta 1901 pa je bila zgrajena še slovenska šola na Hardeku.¹⁵ Glede na to, da sta tudi njena starša živela v bližnjem Maruševcu in na vse omenjene ugodnosti se zdi razlog precej očiten.

Mlademu paru se je 3. decembra 1908 rodila hčerka Minka, kot so jo klicali kasneje. V rojstno knjigo je vpisana kot Maria Flora Franciska Wilhelmina Besther. Dobri dve leti kasneje, 18. maja 1911, se jima je rodila druga hčerka, ki sta jo poimenovala Flora Maria Oskar Paulina Wilhelmina.¹⁶

¹⁰ Maximilian von Pongratz.

¹¹ Rugale, Blagoslovljeni in prekleti, str. 177.

¹² Uradna spletna stran družine Wurmbrand-Stuppach: <https://www.von-wurmbrand-stuppach.com/familie/genealogie-stammbaum/>, dostop 23. 4. 2018.

¹³ Gernot Fournier, Marija Hernja-Masten: Hiše in hišni posestniki v mestu Ormož, Ormož skozi stoletja III, Ormož, 1988, str. 131.

¹⁴ SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, škatla 16, ovoj 71-2.

¹⁵ Zdenka Kresnik: Ormož v času Karađorđevićeve in Titove Jugoslavije, Muzej Ormož, Ormož, oktober 2007, str. 15.

¹⁶ Podatki so iz matične knjige rojstev 1908–1918, ki jo hrani Upravna enota Ormož.

V zemljiško knjigo so bili kot prebivalci gradu Ormož v letih 1910–11 vpisani trije člani družine Wurmbrand, kočijaž Čuš, štirje hlapci, kuharica, sobarica in kravarica.¹⁷ Kmalu zatem je prišel čas, ki je prej brezskrbno življenje okrnil in prinesel strah in skrbi; leta 1914 se je začela prva svetovna vojna, v kateri je bil grof Wilhelm, kot vojaški poročnik, poslan v Galicijo, kjer je v poljskem mestu Grybow 14. decembra 1914 umrl.¹⁸

|Hčerka Maria (Minkí).¹⁹

Gräfin Flori Wurmbrand aus Ormož in Jugoslawien in einem Abendkleid der Firma Leopold Weiner, Wien, I., Bognergasse, Graben-Ecke.

|Hčerka Flora.²⁰

Ob pregledu gradiva o družini Wurmbrand-Stuppach v Zgodovinskem arhivu na Ptujju je zbrane največ dokumentacije v fondu 0390 Gospodstvo Ormož 1747–1945, škatle 2, 3, 4, 5. V veliki večini gre za zbirko računov iz obdobja od 1911 do 1943. Iz računov lahko razberemo tudi kaj o nakupovalnih navadah grofovske družine. Razvidno je, da so kupovali na Dunaju, v Gradcu, Mariboru, na Ptujju, v Varaždinu, v Trstu in občasno tudi v Ormožu (tu so kupovali pri urarju Dušanu Kovačiču in pri Ivanu Veseliču). Računi se nanašajo večinoma na oblačila, posodo, špacerijo (hrano, kozmetične izdelke) pisalni papir in kuverte, čevlje, igrače, popravilo punčk, naftalin, pohištvo, petrolej in podobno. Z Dunaja so nabavljali predvsem oblačila, posodo in občasno tudi pohištvo. Tako lahko najdemo npr. račun za otroško posteljo iz leta 1911. V Trstu so kupovali hrano, ki je na ormoškem območju takrat verjetno še ni bilo mogoče kupiti, npr. limone, rdeče pomaranče, marelice, olivno olje, testenine, čokolado, kavo, riž, parmezan... V istem ovoju je tudi račun za fotografski aparat Cartridge-Kodak IV ter več računov za razvijanje slik. Grof Wurmbrand si je med drugim kupil tudi »ottov« štiritaktni bencinski motor

¹⁷ Gernot Fournier, Marija Hernja Masten: Hiše in hišni posestniki v mestu Ormož, Ormož skozi stoletja III, Skupščina občine Ormož, Ormož, 1988, str. 131.

¹⁸ Uradna spletna stran družine Wurmbrand-Stuppach: <https://www.von-wurmbrand-stuppach.com/familie/genealogie-stammbaum/>, dostop 23. 4. 2018.

¹⁹ <https://www.geni.com/people/Maria-Minkí/6000000024672851031>, dostop 29. 5. 2018. <https://www.geni.com/people/Maria-Minkí/6000000024672851031>, dostop 23. 4. 2018.

²⁰ <https://www.geni.com/people/FLORA-Maria-Oskar-Pauline-Wilhelmine/6000000024672851036>, dostop 29. 5. 2018.

s tremi konjskimi močmi, medtem ko izvemo iz računov tudi podatek, da jim je Hrvatski seljački tamburaški zbor Rodoljub iz Križovljana igral 25., 26. in 28. oktobra 1913.²¹ Razbrati je tudi, da je grofica večkrat potovala; oktobra 1915 je preživela nekaj dni v Budimpešti,²² julija 1918 v Opatiji (Abbazia) v Villi Mauricia Senten in oktobra 1918 na Dunaju.²³ Med računi za leto 1916 je veliko raznih prošenj za donacije, subvencije ali različne nakupe, katerih denar je bil namenjen ranjenim in poškodovanim v vojni. Najdenih je več prošenj naslednjih organizacij: Odilien-Blinden. Anstalt, Oesterr Silbernen Kreuze, Fürsorge- Verein für die Taubstummlinden, K.u.k. Kriegsministerium, Kriegshilfsbüro des k.k. Ministeriums des Innern Vertriebs-Stelle. Razbrati je, da je grofica vsem prošnjam tudi ugodila in nakazala zahtevane zneske; omenimo pa tudi, da je bila članica »Leopoldineum« ustanove, ki je skrbela za invalidne otroke.²⁴

Grofica Wurmbrand-Georgevits

Grofica Irma se je po smrti prvega moža 26. oktobra 1918 drugič poročila z Guidom Georgevitsem na Dunaju.²⁵ V ptujskem arhivu, v zbirki gradiva Varia, je ohranjeno oznanilo vdove Irme grofice Wurmbrand-Stuppach, rojene von Pongratz, o poroki z Guidom Georgievitsem iz leta 1918.²⁶ Guido je bil rojen 6. decembra 1882 v Ceglédu na Madžarskem, izhajal pa je prav tako iz družine Pongratz in bil tako kot že Irmin prvi mož z Irmo v sorodu; namreč Guidov dedek Guido von Pongratz (1822–1889) in Irmin dedek Oscar von Pongratz (1826–1892) sta bila brata. Guidova hči Mathilde se je poročila z Georgom pl. Georgievits de Apadia; Irma in Guido pa sta se poznala že iz otroštva.²⁷

Grofica Irma in njen mož Wilhelm Wurmbrand-Stuppach okrog 1905. leta na potovanju po Franciji. Fotografija je posneta v obmorskem mestu Beaulieu-sur-Mer. Last Marije Lab.

O zasebnem življenju Irme in Guida je ohranjenega gradiva bore malo, zato je tudi njuno zgodbo nekoliko težje spoznati. Znano je, da sta živela v ormoškem gradu do konca 2. svetovne vojne in da sta se v 20-ih in 30-ih letih ukvarjala z agrarno reformo in delitvijo posestva med agrarne interesente. Otrok nista imela, vendar je imel Guido posvojenca Casimirja von Sarközy-Georgevitsa. Skupaj z njimi je, sodeč po uradnem potrdilu iz 10. avgusta 1937, na gradu bival tudi Casimirjev brat Štefan Sarközy.²⁸ Po pripovedovanju informatorka Jožice Skoliber je Štefan oz. Ištvan (madžarsko) živel in delal na posestvu Marof pri Godenincih. Iz dokumentov žal tudi ni razvidno, do kdaj sta v Ormožu živeli Irmini hčeri Maria in Flora. Maria Wurmbrand ni

21 SI_ZAP/0390 Gospostvo Ormož 1747–1945, škatla 3, ovoj 4.

22 Prav tam.

23 SI_ZAP/0390 Gospostvo Ormož 1747–1945, škatla 5.

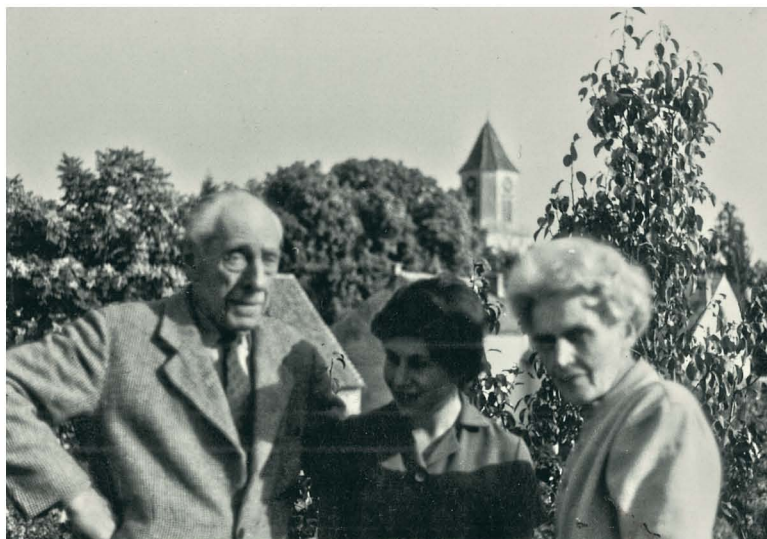
24 Prav tam.

25 Rugale: Blagoslovljeni in prekleti, str. 176.

26 Miha Preinfalk et al: Graščinski, plemiški in osebni arhivi na Slovenskem, Arhivi, letnik 35, št. 1, Ljubljana, 2012, str. 75.

27 Maximilian von Pongratz.

28 SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, št. 16, ovoj 71-2.

Guido Georgevits in grofica Irma na balkonu Kuharičevega stanovanja. Ni znano, kdo je gospa na sredi. Last Marije Lah.

Grofica Irma in Casimir na balkonu Kuharičevega stanovanja. Ni znano, kdo sta dekleti. Fotografija ni datirana. Na zadnji strani je napis »Tante Irma«/teta Irma. Last Marije Lah.

bila nikoli poročena, bila pa naj bi zaročena. Po zapisu Katje Krnjak naj bi bila zaročena z vnukom francoskega svetovno znanega tekstilnega proizvajalca Jackarda,²⁹ po besedah nekaterih mojih sogovornikov pa naj bi ji namenili Casimirja, zaradi tega naj bi ga Guido tudi posvojil.³⁰ Vsem dobro znan pa je bil podatek, da se je 13. avgusta 1941 smrtno ponesrečila v Opatiji, o čemer priča tudi podatek iz knjige umrlih na Upravni enoti Opatija. Takrat je bila stara šele 32 let. Iz zapisa v knjigi rojstev, ki jo (zaenkrat) hrani Upravna enota Ormož, se je Flora 1. junija 1933 cerkveno poročila v Ormožu z Eduardom Blaho pl. Olborjem iz Gradca. Leta 1936 sta se ločila. Drugič se je poročila z Friedrichom Wilhelmom Voigtom 8. avgusta 1940. Tudi z njim se je ločila 1947. leta. Umrta je januarja 1995 blizu Münchna, kjer je tudi pokopana. Ni točno znano, koliko otrok je imela. Zagotovo naj bi imela sina Petra,³¹ po zapisu Katje Krnjak pa naj bi imela kar tri otroke.³²

Starejša hči Marija Wurmbrand-Stuppach; kdo so moški na sliki ni znano. Fotografija ni datirana. Last Marije Lah.

Mlajša hči Flora Wurmbrand-Stuppach in dva neznan otroka. Fotografija ni datirana. Last Marije Lah.

²⁹ Katja Krnjak: Ormoška gosposčina, Zgodovinski zapisi, letnik IV, št. 1, Zgodovinsko društvo Ormož, Ormož, 2007, str. 24.

³⁰ Pogovor z Jožico Skoliber, Martino in Marijo Lah, Luko Tropom.

³¹ Pogovor z Luko Tropom in Erno Špur.

³² Krnjak, Ormoška gosposčina, str. 24.

V času med 2. sv. vojno (1941–45) so ormoški graščaki še vedno živeli v gradu. V tem času se »niso izpostavljali ne za germanizacijo ne pozneje za nacizem.«³³ Ob koncu vojne, konec maja 1945, naj bi »OZNA pri zajtrku aretirala ormoško grofico Irmo Wurmbrandt in jo internirala v grad Hrastovec pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah. Veliko od nastale "skupne lasti" se je, npr. umetnine, zlatnina, dragulji, nato znašlo v žepih tistih, ki so te sklepe sprejeli, in še menda več v žepih "skrivačev – namišljenih partizanov"...«³⁴ To dejstvo je potrdil tudi njen pranečak Maximilian von Pongratz, ki obenem dodaja, da pa ni bila dolgo časa internirana. Po zaplembi gradu naj bi namreč grofico preselili na grajsko pristavo Marof v Godenincih,³⁵ zagotovo pa so nekdanji graščaki kasneje živeli v Kuharičevem stanovanju v prvem nadstropju (nad današnjo trgovino Kormoran).

Iz tega obdobja ni ohranjenih pisnih virov, ampak navajam predvsem ustne vire, pripovedi ljudi, ki se je še spomnijo. Zagotovo drži, da je nekdanja ormoška plemiška družina živela v pomanjkanju, saj niso imeli večjih prihodkov, a kljub temu so ohranjali prejšnji standard življenja (domačini so jim hodili pospravljat, imeli so kuharico, drugi so jim obdelovali vrtove); da so kaj zaslužili, so prodajali pohištvo in cvetje, večkrat pa so imeli tudi obiske iz Nemčije (hči Flora in njena družina) in najverjetneje tudi iz Avstrije, kjer je živela družina Pongratz.

Tukaj velja tudi omeniti, da je najprej 8. februarja 1963 umrl Guido baron Georgevits, grofica Irma je umrla sedem let za njim, 1. januarja 1970, Casimir pa 3. junija 1976. Vsi trije so pokopani v družinski grobnici v ormoškem parku.

Ormoška graščina v času grofice Irme

Kot že omenjeno, sta se grof in grofica Wurmbrand-Stuppach vselila v grad 1908. leta. Grad je bil že delno opremljen, nekaj pa sta ga opremila še onadva. Grof je dal nad polkrožni grajski portal vhodnih vrat vzdati grb rodbine Wurmbrand. V grbovnem polju je zmaj, ki stoji na kroni in bruha ogenj, vrh grba pa krasi krona z okroglim klobukom.³⁶

Kot je razvidno iz izpiska zemljiške knjige, ki je ohranjen v fondu Mestne občine Ormož v arhivu na Ptuj, je ormoška graščina oz. posestvo obsegalo parcele v Ormožu, Ivanjkovcih, Litmerku, Vuzmetincih, Cerovcu, Frankovcih, Šalovcih, Veličanah, Obrežu ter na Lešnici, Hardeku, Kogu, v Grabah, Libanji in na Gomili.³⁷ Večinoma je šlo za njive, pašnike, vinograde in gozdove.

V fondu Mestne občine Ormož³⁸ so ohranjeni dokumenti, ki pričajo o agrarni reformi, ki je potekala v ormoški gosposčini. V drugem ovojju so zapisniki občinskega agrarnega odbora, zemljiškoknjižni izpisek veleposestva, zapisniki o razdelitvi zemlje, odloki in razlastitve zemljišča. Tam so tudi razni dokumenti o agrarni reformi in zaščiti kmečkih dolgov, ki jih je imela graščina. Na podlagi gradiva je podan kratek opis ormoške graščine.

Po letu 1920 se je začela agrarna reforma, s katero so se razdelila groficična veleposestva med agrarne interesente. 12. aprila 1922 je Okrožni agrarni urad izdal odlok, s katerim je določil veleposestvu grofice Wurmbrand-Georgevits kot maksimum v prosto uporabo parcele, ki si jih je veleposestnik sam izbral. V gradivu so navedene površine, številke parcel in velikosti. Ena polovica maksimuma je bila v Katastrski občini Ormož in je obsegala vrtove, travnike, njive, pašnike v izmeri 37.5179 ha. Drugo polovico maksimuma pa je določil okrajni agrarni urad v Katastrskih občinah Litmerk, Vuzmetinci in Gomila. Šlo je večinoma za vinograde v izmeri 29.5333 ha.

33 Prim. dr. Ciril Porekar: Ormož na prelomnici devetnajstega v dvajseto stoletje, Ormož skozi stoletja, Založba Obzorja Maribor, Maribor, 1973, str. 278.

34 Rajko Topolovec: Ormoški Petriček, samozaložba, Ptuj, 2012, str. 11.

35 Krnjak, Ormoška gosposčina, str. 24.

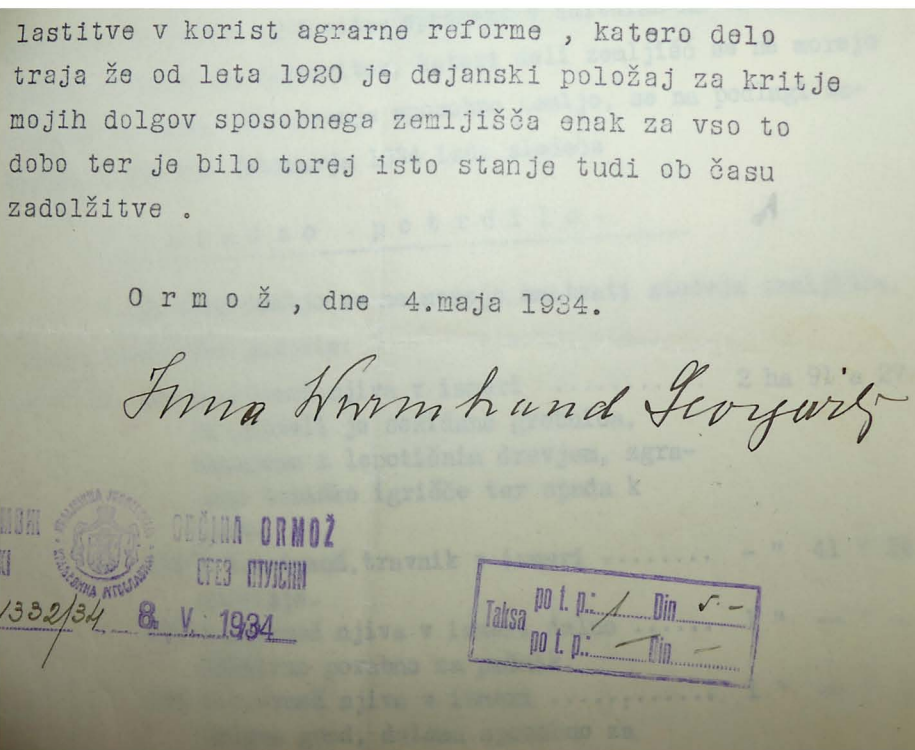
36 Marija Hernja Masten: Pečati in grbi Ormoža in okolice, Ormož skozi stoletja IV, Skupščina občine Ormož, Ormož, 1993, str. 91.

37 SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, št. 16, ovoj 71-2 (1922–1939).

38 SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, št. 16, ovoj 71-2, 71-3.

Deputatna zemljišča so se namenila uslužbencem na posestvu: viničarjem, upravniku, vinogradniškemu oskrbniku, gozdarju in gozdnemu pazniku.³⁹ Decembra 1933 je Mestna občina (MO) Ormož grofici Irmi izdala uradno potrdilo, iz katerega je razvidno, da je v tem času imela 74 ha 05 a 45 m² obdelovalne zemlje. 4. maja 1934 je grofica Irma zaprosila MO Ormož, naj ji izda potrdilo o zaščiti kmetovalcev, saj je bila v tem času zelo zadolžena. Mestna občina Ormož ji je 11. maja to potrdilo tudi izdala, a ji je naknadno poslala odlok, s katerim ji je ta status odklonila. Kot utemeljitev so navedli njene dolgove, ki jih je imela pri Mestni hranilnici v Ljubljani (1.000.000 DIN), Mestni hranilnici v Novem mestu (2.250.000 DIN), Okrajni posojilnici v Ormožu (1.350.000 DIN) in Podružnici ljubljanske kreditne banke na Ptuj (125.000 DIN). Vsi ti dolgovi so nastali pred 20. aprilom 1932. Prav tako je navedeno, da veleposestnica ne obdeluje te zemlje sama in s člani svoje rodbine, temveč je obdelovanje prepuščeno raznim nastavljenecem. Iz tega odloka je razvidno, da naj bi imela veleposestnica še 123 ha 5 a orne zemlje.⁴⁰

Pohištvo in opremo gradu je v času grofice Irme podrobno opisala Marjeta Ciglencečki,⁴¹ tako izvemo, da si je leta 1933 grad ogledal dr. France Stele, banški spomeniški referent, ki je popisal in poslikal pohištvo ter opremo gradu. Ugotovil je kvaliteto klasicistične poslikave v jedilnici, sedanji poročni dvorani, ki jo je leta 1810 poslikal Alojz Gleichenperger.⁴² Stele je opozoril na dve garnituri pohištva, prvo je bilo iz leta 1800, zraven sta sodila dva klasicistična lestenca, druga je bila bidermajerska in dobro ohranjena. V popisu je opozoril še na ledinsko karto Ormoža in okolice, na nizko

Lastoročni podpis grofice Irme. Hrani: Zgodovinski arhiv Ptuj (SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, Razglasitev in razdelitev posestva Wurmbrand med agrarne interese, podpis grofice na dokumentu iz leta 1934, škatla 16, ovoj 71 (3).

omaro s figuralno intarzijo v kadilnici, na portret Polyxene Königsacker, na porcelan in steklovino v obednici, na nekatere slike in na dva steklena lestenca. Opozoril je tudi na opremo jedilnice, ki jo je odkupil ptujski muzej in jo posodil za opremo gostinskih prostorov na gradu Borl, kjer se je močno poškodovala. V januarju 1935 je bil sestavljen cenilni zapisnik, saj je grofica Irma zaradi zadolženosti razmišljala o dražbi.⁴³ Do dražbe ni prišlo, vendar je znano, da je veliko kosov pohištva prodala različnim posameznikom.

Po drugi svetovni vojni so grad zapolnili, kljub temu da se je grofica temu upirala. Oprema je ostala njena last, a so jo strpali v dve sobi v gradu. Nekaj opreme je grofica v času, ko je stanovala v Kuharičevem stanovanju, prodala, nekaj pa ga je bilo shranjenega na gradu in ga je po njeni smrti podedovala hči Flora. Grofica je za stalno

³⁹ Prav tam.

⁴⁰ Prav tam.

⁴¹ Marjeta Ciglencečki: Oprema ormoškega gradu v preteklosti, Ormož skozi stoletja IV, Skupščina občine Ormož, Ormož, 1993, str. 72–77.

⁴² Ormož in okolica, vodnik, Skupščina občine Ormož, 1990, str. 48–49.

⁴³ Ciglencečki, Oprema ormoškega gradu v preteklosti, str. 72, 73, 74.

Pogled na nekdanjo jedilniško garnituro ormoškega gradu 1933. leta, ki jo je leta 1954 odkupil ptujski muzej. Pokrajinski muzej Ptuj Ormož, OE Ormož, zgodovinska fototeka št. 162

zbirko o zgodovini mesta posodila intarzirano mizico za igro backgammon (igra je znana pod nemškim imenom trik-trak), dva empirska lestenca iz ok. 1810. leta, tri baročne slike z žanrskimi in alegoričnimi prizori, ledinsko karto mesta Ormož iz 1801. leta in portalno uro.⁴⁴ V letih 1954, 1964 in 1966 je nekatere kose pohištva odkupil ptujski muzej, in sicer dve klasicistični skrinji ter precej kosov neoklasicističnega pohištva iz druge polovice 19. stoletja. Pohištvo je podrobneje predstavljeno v katalogu Razkošje na podeželju, Pohištvo v ptujskem gradu.⁴⁵

Biedermajerska vitrina v nekdanjem salonu 1933. leta (slika levo) in ista vitrina (desno), danes v zasebni lasti.

Leta 1987 je po preostalo pohištvo prišla Flora, ki je živela v Nemčiji. Takrat so opravili tudi podroben opis opreme. Nekaj kosov opreme so odkupili ptujski zasebni zbiralci, pustila je tudi opremo, ki jo je njena mama posodila Ormožanom za zbirko, ostalo je odpeljala v Nemčijo, kjer je opremo najverjetneje prodala.

Takoj po 2. svetovni vojni, avgusta in septembra 1945, je bilo v gradu zaprtih 38 otrok, ki so jih pripeljali iz taborišča Šternthal.⁴⁶

⁴⁴ Prav tam, str. 74.

⁴⁵ Tatjana Štefanič, Andrej Brence: Razkošje na podeželju, Pohištvo v ptujskem gradu, Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož, Ptuj, 2014, str. 74.

⁴⁶ Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji: koncentracijska taborišča Strnišče, Hrastovec, Brestrnica in Filovci, zbral in uredil dr. Milko Mikola, Ministrstvo za pravosodje RS, Ljubljana, 2007, str. 132, 173, 178–179.

[Pobištvo iz ormoškega gradu, danes v zasebni lasti. Foto: Ana Janžekovič, Marta Gregorc.

Čeprav M. Ciglencečki navaja v svojem članku, da se je grofica Irma izselila komaj 1947.⁴⁷ leta, pa piše M. Hernja Masten, da je bila grofica lastnica gradu do leta 1945. Tega leta je grad prevzela v upravljanje Uprava državnih posestev Ormož, v njem so stanovale stranke in uslužbenci. Leta 1946 je bil grad s parkom zaščiten in proglašen za kulturni spomenik. 11. marca 1951 se je v grad vselil garnizon JLA, ki je ostal v gradu do 6. julija 1956.⁴⁸ Ko je grad izpraznila vojaška enota, je bil sklican sestanek komisije za prevzem ormoškega gradu. Ta je ugotovila, da večja škoda ni nastala oz. da gre večinoma za redno obrabo in nevzdrževanje. Po izpraznitvi je bil grad namenjen

⁴⁷ Ciglencečki, Oprema ormoškega gradu v preteklosti, str. 74.

⁴⁸ Fournier, Hernja-Masten, Hiše in hišni posestniki v mestu Ormož, str. 131.

za različne namene (sodišče, Zavod Marjana Borštnarja), vendar ni bilo pravega odziva. Zaradi tega so se v novembru istega leta v pritličje in prvo nadstropje naselili stanovalci.⁴⁹

Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti je že 7. marca 1951 izdal odločbo, da je grad z opremo kulturni spomenik in da je park naravna znamenitost. Zaradi tega ju brez dovoljenja ni možno spreminjati.⁵⁰

Kot že omenjeno, je bila leta 1898 ustanovljena bolnišnica nemškega viteškega reda v Ormožu. V njej so delovale sestre križniškega reda, ki so skrbele za paciente. Bolnišnica je z 32 posteljami na začetku delovanja veljala za eno najsosodobnejših redovnih bolnic.⁵¹ Grofica Irma je bila tam častna medicinska sestra.⁵² Iz dokumenta Razlastitev zemljišča, ki ga je 17. decembra 1937 izdala Komisija za likvidacijo agrarne reforme, je razvidno, da so bile nekatere grajske nepremičnine »obremenjene z realno obveznostjo dajatve kruha in mesa za 12 oseb Bolnišnici viteškega reda v Ormožu ali pa nadomestila v gotovini in s služnostno pravico stanovanja za iste.⁵³

Ormoški park je preučevala in o njem precej zapisala Maja Botolin Vaupotič (Ormoški park – ali ga poznamo?, Sprehod po parku: od gradu do vinske kleti, Ormoški park – neznani znanec, Skozi park po poti spominov), podrobno pa ga je opisal tudi Mirko Šoštarič.⁵⁴ Park je znan po zanimivih in redkih drevesnih vrstah, ki so jih skozi leta zasadili različni grajski lastniki. Park se je začel takoj za gradom in je segal do sedanje Vinarske ulice na vzhodu ter do sedanje Ljutomerske ulice na severu. Iz ledinske karte, ki jo hranijo v muzejski enoti Ormož, je znano, da je bila tukaj tudi vrtnarija, zraven pa je bil tudi rastlinjak.⁵⁵ Iz dokumenta iz leta 1934,⁵⁶ ki je hranjen v arhivu, pa je razvidno tudi, da je bilo v parku teniško igrišče približno na področju, kjer je danes Picerija Park. To igrišče je bilo najverjetneje uničeno takoj, ko je bilo posestvo odvzeto po 2. svetovni vojni. Marsikdo še pomni, sta bila na območju sedanjega letnega kopališča nekoč igrišče in atletska steza, posuta z lešem.⁵⁷ Idejni načrt za javno odprto kopališče je bil izdelan leta 1964, vendar se je gradnja zavlekla do leta 1969, odprto pa je bilo 23. julija 1970.⁵⁸ Na južnem koncu parka je še danes ohranjena grobnica, ki jo je v spomin svojemu prvemu možu Wilhelmu dala postaviti grofica Irma? V njej so pokopani⁵⁹ Irma Wurmbrand-Georgevits, Guido Georgevits, Oscar von Pongratz in Casimir von Sarközy-Georgevits.

Ob vzhodnem koncu naj bi se park zaključil s »špalirjem« z vrtnimi vrati, nadalje pa so posestvo obsegale njive, pašniki, ribniki in gozd. Še danes se področje okrog nekdanje Tovarne sladkorja Ormož imenuje Zverinjak, saj so v tistem delu gojili divjačino za lov in prehrano.⁶⁰

Iz enega izmed dokumentov iz leta 1924, ki so na voljo v arhivu, lahko preberemo, da je grofičino veleposestvo veljalo kot »eno največjih v Slovenskih goricah, ki prideluje najboljša vina ... Na ekonomiji veleposestva se vzdržuje večje število konj in rogate živine (12 kom krav mlekaric simentalске in montafonske pasme). Važno za

49 SI_ZAP 0041/001 Občinski ljudski odbor Ormož 1955–1960, št. 6, ovoj 48 (Prezmem ormoškega gradu).

50 Prav tam, ovoj 52 (Park v Ormožu – zaščita).

51 Janko Štampar, s. Jožefa Ogulin: Križniki v Sloveniji, Agencija Baribal, Ljubljana, 2010, str. 40.

52 Katja Krnjak: Ormoška gosposočina, Zgodovinski zapisi, letnik IV, št. 1, Zgodovinsko društvo Ormož, Ormož, 2007, str. 23.

53 SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, št. 16, ovoj 71-1.

54 Mirko Šoštarič: Podoba krajine in narava v ormoški občini, Zgodovinski zapisi I, Založba Obzorja Maribor, 1973, str. 299–303.

55 Maja Botolin Vaupotič: Ormoški park – neznani znanec, Zgodovinski zapisi, letnik 3, št. 1, Zgodovinsko društvo Ormož, Ormož, 2006, str. 98.

56 SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, št. 16, ovoj 71-2.

57 Leš – pogašeni delci prēmoga. Pogovor z Janezom Paušnerjem, Martino in Marijo Lah ter Ljubo Fišer.

58 Kresnik: Ormož v času Karađorđevićeve in Titove Jugoslavije, str. 50, 51.

59 Op. avtorice: Domnevam, da grof Wilhelm ni pokopan tukaj, ker je umrl na bojišču v Galiciji.

60 Šoštarič: Podoba krajine in narava v ormoški občini, str. 302.

mesto Ormož in okolico poleg mlekarstva je vzgoja mlade plemenske živine (10 kom) ter vzdrževanje bikov (2 kom) in 5 kobil čistokrvne lipicanske pasme.«⁶¹

Kot že omenjeno, je pod ormoško gosposčino spadalo tudi veliko vinogradov, predvsem na področju Cerovca, Litmerka, Vuzmetincev in na Gomili. Vinograde so obdelovali viničarji, ki so dobivali naturalno plačo, in sicer stanovanje ter dva orala deputatskega zemljišča. Družina je tako imela na voljo petnajst arov orne zemlje in toliko pašnika, da so lahko vzdrževali dve kravi.⁶²

Porekar v svojih spominih piše, da grofovsko družina delavcem ni plačevala

Casimir von Sarközy. Na zadnji strani je napis 48, kar bi lahko označevalo letnico nastanka fotografije. Last Marije Lab.

v denarju, temveč naj bi dobivali »oklest« in štorovje od krčenja gozdov zlasti v bližnjem Zverinjaku. Cele družine so delale v gozdovih in si tako prislužile kurivo, izkrčeno zemljo pa so lahko dobili v najem. H gradu je spadal tudi marof, kjer so grofje imeli konje in govedo za delo na polju in za razplod. Graščina je imela še vrtnarstvo in je prodajala svoje pridelke, blizu gradu pa je bila še zasebna vrtnarija.⁶³

V nadaljevanju podajam o ormoški grofici še nekaj osebnih pripovedi, zaupali so mi jih ljudje, ki so jo poznali.

Erna Špur

Erna in Janez Špur sta živela v Nemčiji, kjer sta spoznala Floro Wurmbrand. Erna se spominja grofice, pa tudi njena starša sta delala v graščini.

»Moja mama je bila kuharica na gradu, ata pa je bil logar ali pa preddelavec za vse. Mami je bilo ime Alojzija Zorjan, ata pa je bil Matija/Matjaž Zorjan. Ne vem točno, kdaj sta tam delala, verjetno nekje od leta 1935 dalje. Na gradu so delale še mamina mama in njeni dve sestri. Ena je bila sobarica, druga je šivala oblačila. Veliko ljudi je delalo na gradu; imeli so različna dela: skrbeli so za pse, popravljali in krpali oblačila, kuhali, pospravljali. Drugi so delali na njivah, sušili seno – to je bilo na tistem mestu, kjer so danes hiše. Dobili so plačano, vendar mislim, da je bilo bolj malo.

Mama je bila glavna kuharica, imela pa je še pomočnice. Veste, ko so imeli obiske drugih grofov, so vedno dobro in bogato jedli. Grofje, ne služabniki.

Moja mama, njena mama in sestri so živele v marofu. Veste, moja babica je bila samohranilka, ker ji je mož padel v vojni. Težko življenje je bilo. Ja, na marofu so bila tudi stanovanja, ko pridete na dvorišče, na levi strani.

Ko so gospodje prišli na obisk, so šli na lov. Nekam proti Središču, se mi zdi. Tam kjer je bil marof, so imeli tudi živino. Moj oče je hodil z njimi. Imeli so veliko psov, takšnih belih s črnimi krogi. Bili so to lepi, visoki psi. Delavci so jih vodili na lov. Pa tudi *šprancirati* so jih morali.

61 SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, št. 16, ovoj 71-2.

62 Prav tam.

63 Porekar: Ormož na prelomnici devetnajstega v dvajseto stoletje.

Še to vam povem; v graščini je bila velika kača. Moja mama jo je večkrat videla. Ob kuhinji je bila velika jama in tam je bila. To je bila grofičina kača. Pa saj jih je še dosti notri po rovih. Pod graščino je veliko rogov, ki so vodili v različne smeri.

Grofice Marije se spomnim. Bila je zelo odločna in pedantna, tako bolj moško, se mi je zdelo. Znala je tudi nekaj hrvaško, ampak ne kaj dosti.

Flora je živela v Münchnu v stanovanju. Dnevna soba je bila cela hala. Spomnim se, da je notri spalo pet psov, bili so stari, kosmati in umazani. Flora je sicer dobro živela, a preveč dobro pa spet ne. Imela je prodajalno robcev. Vem, da je imela dva otroka, sina Petra in hčerko. Ko smo bili tam, je imel sin Peter prometno nesrečo, ker je rad divjal z avti.«

Marija in Martina Lah

Marija in Martina Lah sta poznali grofico, ker je občasno prihajala k njim domov. Veliko bolj pa jo je poznala njuna mama Paula Lah, ki jima je povedala kar nekaj zanimivosti o življenju ormoških grofov.

»Grofica Irma je občasno prišla k nam, ker si je sposojala denar za elektriko. Denar je vedno vrnila, včasih pa je prinesla šopek rož ali robce, ki jih je prinesla Flora iz Münchna. Rože je tudi prodajala, prav tako pa je prodajala pohištvo, ki ga je imela shranjenega v gradu. Grofica je imela tak bolj globok glas. Živela je v Kuharičevem stanovanju, na njihovem vrtu pa je gojila tulipane in narcise.

Njen mož Guido je imel eno nogo leseno. Ko se je vozil z mopedom, mu je tista noga štrlela na stran, ker je ni mogel upogniti. Guido je prodajal muhe za ribarjenje, ki so jih izdelovala dekleta s Hrvaške. Mama je govorila, da je bil precej strog in oster. Ko se je v kočiji ali koleslju vozil po mestu, je rad z bičem ošvrknil mimoidoče. Casimir je imel nekakšno paralizo desne roke. Včasih nam je v zameno za denar prinesel rože.

Za praznike so hodili k maši, pri glavnem oltarju pa so imeli molilnico. Živel so v Kuharičevem stanovanju, ne vem pa, če so ga plačevali. Stanovanje je bilo temno in zakajeno in po navadi je celo noč svetila luč. Malčka, mama Jožice Skoliber, ji je hodila čistit in pospravljat stanovanje. Mama je govorila, da so še pred prvo svetovno vojno veliko hodili v Monte Carlo v igralnice.

V parku za pristavo pa je bil ribnik, po katerem so se v čolnu vozile kontese.«

*Grajski služabniki pred glavnim grajskim vhomom. Fotografija ni datirana.
Last Marije Lah.*

*Sobar Blaž Golubič pred glavnim grajskim pročeljem. Fotografija ni datirana.
Last Marije Lah.*

Sobarice v gradu. Fotografija ni datirana. Last Marije Lab.

Jožica Skoliber

Jožica Skoliber in njena mama Amalija Skoliber sta pomagali grofici in njeni družini, ko je ta že živela v Kuharičevem stanovanju. Takole je pripovedovala:

»Moja mama je kuhala za njih. Skuhala je doma pri nas, nato pa jim je hrano v velikem cekarju odnesla v njihovo stanovanje. Grofica ji je vsak dan dala listič z naročilom za kosilo in večerjo, ter sestavine, iz katerih je potem mama skuhala zanje. Jaz sem jim hodila pospravljat stanovanje in jim na vrtu zalivala rože. Kolikor se spomnim, je vedno redno plačevala mami za njeno delo, ampak takrat sem bila še zelo mlada in na nekatere stvari nisem bila tako pozorna. Spomnim se, da sama ni nikoli delala na vrtu, ampak so ji delali delavci. Grofica je bila prijazna ženska, rada se je pogovarjala, govorila je samo nemško.

Guido je bil prijazen, a redkobeseden. Bil je strasten ribič in spomnim se, da sem mu nabirala

črve, za katere mi je celo dal kako malenkost, zato sem z veseljem pomagala pri tem.

Casimir se je nameraval poročiti s hčerko Marijo (Minko), ne vem, ali sta bila uradno zaročena. Do poroke ni prišlo, ker je ta umrla v neki nesreči, a so imeli Casimirja zelo radi, zato so ga posinovili. Casimir je imel še brata Ištvana, ki pa je živel in delal na Marofu v Središču, kjer so gojili zelenjavo in rože. Njega niso imeli tako radi. Pokopan je na Ptujju; v bolnici na Ptujju je umrl, zato so ga pokopali kar tam.«

Ana Ratek

Ana Ratek je bila frizerka, ki je konec 60. let prejšnjega stoletja v frizerskem salonu Angele Imerovič opravljala pripravništvo. V letih 1968/69 je grofici Irmi hodila ob sobotah urejat frizuro.

»Grofica Irma ni hodila v salon, ampak smo jo zaposleni iz salona hodili frizirat na dom. K njej smo šli vsako soboto in ji uredili lase. Po navadi je hodila šefica, vendar smo včasih šle tudi druge frizerke. Ko sem šla k njej domov, sem si nesla s sabo pripomočke in ogrinjalo. Najprej sem ji lase razčesala in jih nato še skrtačila; to je trajalo pol ure ali več. Počesala sem jo in ji poudarila kodre, nato pa je grofica zarila prste v lase in rekla: »Sehr gut. Danke.« Tako sem morala začeti znova, a je grofica spet uničila frizuro. To je ponavljala tako dolgo, dokler nisem ugotovila, da si grofica želi samo masažo lasišča, saj lasje niso bili oprani pol leta ali več. Kljub vsemu niso bili videti umazani. Grofica si je namreč umivala lase samo enkrat na leto in takrat smo ji naredili hladno trajno ondulacijo. Po trajni smo jo samo česali in to čast sem imela tudi jaz, ki sem imela veliko treme. Grofica je imela čudovite goste lase. Imela je globok, moški glas. Bila je strastna kadilka in po navadi je bilo stanovanje zakajeno, da sem jo komaj videla.

Spomnim se, da je živela v stanovanju nad sedanjo trgovino Kormoran, ki je bilo opremljeno s čudovitim grajskim

pohištvo. Bila je ljubiteljica vrtnic, ki jih je gojila na vrtu. Imela je dve siamski mački, ki sta vedno skakali po pohištvu in zavesah, ko sem prišla. Govorila je samo nemško, vendar sem jo dobro razumela, saj smo imeli družinske prijatelje iz Gradca in sem znala nemško.

Casimir je hodil k nam v salon; bil je posinovljenec njenega drugega moža in je živel z njo v stanovanju. Jaz sem ga namilila in pomagala pri britju. Na roki je imel prstan z dragim kamnom in vsi smo se spraševali, kdo ga bo podedoval.

Občasno je v salon prišla tudi njena hči Flora, ko je prišla iz Münchna. Kolikor se spomnim, je imela v Münchnu trgovino s krznom.

Ko sem jim pomagala pri friziranju, sem se vedno spraševala, kakšno je življenje grofov.

Spomnim pa se še zgodbe svojega očeta. Včasih je bilo tod okoli veliko potočnih rakov in moj oče je lovil rake in jih prodajal v graščini. Za njih je hotel iztržiti malo več denarja, zato je prosil grofa,⁶⁴ da mu plača več. Grof pa je hotel videti na lastne oči, kako poteka lov rakov, zato se je enkrat pripeljal s kočijo k nam. A oče je bil mlad in prebrisan, zato je grofa odpeljal na tisti del potoka, kjer rakov ni bilo veliko. Ne spomnim pa se, ali je potem dobil večje plačilo zanje.«

Luka Trop

Luka Trop je v mladosti živel v Ormožu in je dobro poznal Casimirja, spoznal pa je tudi Floro.

»Spomnim se grofice in njene družine. Takrat so že živeli v Kuharičevem stanovanju. Na vrtu so imeli prekrasne tulipane. Prodajali so rože in tudi pohištvo. Ko so jim po vojni vse vzeli, so bili zelo revni in tudi zadolženi.

Grofica je zelo dobro govorila francosko, jaz sem se takrat učil francoščino v gimnaziji in sva se vedno pogovarjala v tem jeziku. Vem, da jo je Peter Lesjak hodil frizirat in manikirat, on bi vam znal marsikaj povedati o njej.

Vedno so prihajali sorodniki na obisk, velikokrat so bili zunaj avti z avstrijskimi tablicami.

Med vojno ni sodelovala z Nemci; mogoče je res, da so jo zaprli v taborišče. Po vojni so vse Nemce zapirali, če so bili krivi ali ne.

Po vojni so dali vse pohištvo ocenit v trgovini Antika v Ljubljani in so ga potem po teh cenah prodajali. Casimir, ki je bil moj dober kolega, mi je povedal, da so morali dajati za hvaležnost darila različnim (vplivnim) ljudem.

Spoznal sem tudi groficih hčerko Floro in Florinega sina Petra. Govorila je, da so še pred prvo svetovno vojno šli na potovanje okoli sveta. Ne vem točno, kdo vse je šel, ampak trajalo je baje več let. Na tem potovanju so hodili tudi na lov po Afriki in Indiji, zato pa so imeli vse tiste trofeje.«

Ljuba Fišer

Ljuba Fišer je kot otrok živel v stanovanju, v prvem bloku, ki je bil zgrajen v Ormožu. Ker je bil blok v bližini Kuharičevega stanovanja, je grofico Irmo in Casimirja večkrat videla.

»Spomnim se grofice, ko je hodila po Ormožu oziroma ko se je sprehajala po mestu. Casimir je imel povezano roko s črno ruto, zato smo se ga otroci bali. Spomnim se ga, da je hodil v trgovino Dom. Živel so v Kuharičevem stanovanju. Vhod je bil z zadnje strani z dvorišča. Moral si iti po stopnicah na balkon. Tja smo hodili k Božu Kuhariču, ki je imel okoli leta 1960 prvo televizijo v Ormožu. Božo je bil sosed grofice Irme. Na balkonu je bila kletka in v njej je imela grofica veverico. Spomnim se, da smo vedno gledali to veverico.

Za sedanjo pošto je bil ograjen vrt. Na vrtu so gojili tulipane, najbolj posebni so bili črni tulipani. Tulipane so

64 Op. avtorice: Guido Georgevits ni imel naziva grof, ampak baron, kljub temu ga vsi moji sogovorniki naslavljali z grofom.

verjetno vozili v Opeko.⁶⁵ Na vrtu je bilo posebno to, da je tam rasla japonska češnja, ki je bila edina v Ormožu, pa še eno drevo z majhnimi trdimi rdečimi jabolki. Jaz sem takrat hodila v vrtec, tam je bil, kjer je danes Ljudska univerza Ormož. Spomnim se, da smo se takrat z otroki hodili v park igrat, nikoli pa nismo šli preveč blizu h grobnici; pravzaprav smo se je bali, ker so nas strašili, da bo prišla huda grofica. Zato smo se tudi nje malo bali. Kjer je zdaj bazen, je bilo veliko lešnato igrišče. Leš je kurjeni premog, in če si padel na tem igrišču, se ti je rana vnela. Za prvi maj so vedno kurili kres. Kasneje so tam zgradili bazen. Okrog leta 1968 smo hodili otroci, takrat sem bila osmošolka, udarniško delat – kopat jame za bazen. Vem, da je bil za pristavo ribnik, a to je bila bolj stoječa voda, vse okoli pa je bilo zaraščeno. Spomnim se tudi rastlinjaka, ki je bil kar velik, saj se je dalo po njem hoditi.«

Marta Gregorc

Marta se grofice ne spomni, ve le, da je nekoč zanjo delal njen dedek.

»Moj dedek Albert Križan je bil skrbnik na Gomili, na Bajzeku. Bil je oskrbnik – viničar. Tam je delal od leta 1916 pa do leta 1924, nato se je preselil na Cerovec in začel delati za grofa iz Avstrije. Dedek ni kaj dosti govoril o grofici, več nam je povedal o grofu, za katerega je delal. Vem pa, da je odkupil pohištvo od grofice.

Andrej Kovačič

Domačin Andrej Kovačič mi je o grofici in njeni družini pripovedoval takole: »Stanovala je v Kuharičevi hiši v Vrazovi ulici v prvem nadstropju. Vhod na stopnišče je bil tam, kjer je danes današnji vhod v trgovino Kormoran. Otroci v tistem času smo se radi zbirali pri Božu Kuhariču, ki je bil invalid. Zraven splošne ormoške bolnišnice (danes Psihiatrična bolnica Ormož) je imel prvi TV sprejemnik in nam je omogočil gledanje otroških programov. Imel je veliko zbirko poštne znamke, ki smo jih radi pregledovali in jih z njim izmenjavali. Grofovsk družina je na neki način živela aristokratsko življenje, saj so vstajali pozno, okoli ene ali druge ure popoldan. Pred tem časom otroci nismo smeli razgrajati po spodnji verandi, ker bi drugače motili njihov počitek. Če se je to vendarle zgodilo, pa so nas spodili z verande Kuharičevih.

Grofovsk družina je bila znana po gojenju rezanega cvetja, saj so si tako pridobili nekaj sredstev za preživetje. Moja pokojna mama je oboževala tulipane in gladijole, ki so jih gojili po več vrtovih v Ormožu (v parku ob Ljutomerski cesti, na parkirnem prostoru sedanje pošte, pod parkom na začetku cestnega klanca v mesto). Ko me je poslala po cvetje, sem na Kuharičevem poiskal g. Kasimirja, s katerim sva šla po cvetje. Vedno so me povabili v stanovanje, kljub temu pa se grofice spomnim nejasno. To je bilo okrog 1958.–1960. leta.

Spomnim se še grofičinega pogreba leta 1970. Bil sem študent prvega letnika gozdarstva v Ljubljani. Pogreb sem opazoval z okna moje stare mame, ki je stanovala v prvem nadstropju v Vrazovi ulici, nasproti vhoda v Kuharičevo hišo. V spominu mi je ostala slika pogrebnega voza s konjsko vprego. Uradni govornik je bil verjetno nekdo iz krajevne skupnosti, za neuradni govor pa je poskrbel mož moje tete Danice Šmigoc, roj. Kovačič, Ruda Šmigoc, ki je pregloboko pogledal v kozarec, zato je bil temu primeren tudi govor z nepotrebnim ponavljanjem in brez zaključka.

Po pripovedovanju mojega pokojnega očeta Zlatka Kovačiča so ormoški grofje živeli pred drugo svetovno vojno preko svojih finančnih zmožnosti. V Monako so tako potovali kar s posebnim vagonom, domov pa so nato poslali telegram, s katerim so naročili, naj na marofu prodajo kar lepo število živine, da so lahko potem v Monaku poplačali svoje dolgove.

⁶⁵ Op. avtorice: Arboretum Opeka na Hrvaškem.

Zanimivosti o življenju grofovske družine lahko najdemo tudi v knjigi Ruda Jurčeca (strica mojega očeta) "Skozi luči in sence." Zanimive podrobnosti pa ve o grofici verjetno tudi g. Čurin, upokojeni gozdar, ki je do leta 1945 živel v Ormožu. Služboval je na Koroškem, po upokojitvi pa se je vrnil domov v Ormož.«

Sklepne misli

V članku sem opisala življenje zadnje ormoške grofovske družine. Osredotočila sem se predvsem na življenje grofice Irme. Družina Wurmbbrand-Stuppach se je v Ormož naselila pred 110 leti in uživala v življenju podeželskega Ormoža. Ne dolgo zatem se je začela 1. svetovna vojna in grof Wilhelm se je moral odpraviti na bojišče v Galicijo, kjer je v bitki izgubil življenje. Grofica Irma je ostala sama z dvema hčerama. Po koncu vojne se je poročila z Guidom Georgevitsem. Živel so v gradu in upravljali z gosposčino, ki je obsegala veliko posestev v Ormožu in okolici. V 20-ih letih 20. stoletja jih je prizadela agrarna reforma in kar nekaj svojih posesti so morali dati agrarnim interesentom. Grofica Irma je skupaj s svojo družino živela v gradu vse do konca 2. svetovne vojne, ko sta ji grad in posestvo bila odvzeta v postopku nacionalizacije. Družina se je morala preseliti v Kuharičevo stanovanje, kjer so živeli v pomanjkanju vse do smrti. Grofica je bila znana predvsem po gojenju rož in po kačah, ki jih je bojda hranila in so imele prost dostop do gradu.

Članek sem napisala na podlagi literature, arhivskega gradiva iz Zgodovinskega arhiva Ptuj in na podlagi spominov različnih sogovornikov. Vsem, ki so mi pomagali s pripovedovanjem zgodb in z izposojjo fotografij, se iskreno zahvaljujem, hkrati pa nagovarjam in prosim vse bralce, če morda hranite kakšne fotografije o grajskih lastnikih, me obvestite ali prinesite le-te v prostore ormoške enote muzeja. Tam jih bodo preskenirali, saj bomo tako lahko tudi z vašo pomočjo še bolj osvetlili življenje zadnje ormoške grofice in njene družine, ki se je tako močno zasidrala v spomin mojih sogovornikov.

Povzetek

V članku so predstavljeni zadnja ormoška grofica Irma, njena družina in ormoško gospostvo v njenem času. Na koncu so zapisani spomini nekaterih starejših meščanov, ki se grofice in njene družine še spominjajo.

Čeprav so bili kot fevdalci zadržani in za domače prebivalstvo verjetno tudi nedostopni, so nudili delo večjemu številu okoliških ljudi. Prepričana sem, da so v Ormožu pustili svoj pečat in si zaslužijo, da se del njihove zgodbe zapiše in ohrani.

Ključne besede: grofica Irma, ormoška graščina, spomini

Literatura

Maja Botolin Vaupotič: Ormoški park – neznan znanec, Zgodovinski zapisi, letnik 3, št. 1, Zgodovinsko društvo Ormož, Ormož, 2006.

Marjeta Ciglenečki: Oprema ormoškega gradu v preteklosti, Ormož skozi stoletja IV, Skupščina občine Ormož, Ormož, 1993.

Dokumenti in pričevanja o povojnih koncentracijskih taboriščih v Sloveniji: koncentracijska taborišča Strnišče, Hrastovec, Brestrnica in Filovci, zbral in uredil

dr. Milko Mikola, Ministrstvo za pravosodje R.S, Ljubljana, 2007.

- Gernot Fournier, Marija Hernja-Masten: Hiše in hišni posestniki v mestu Ormož, Ormož skozi stoletja III, Ormož, 1988.*
- Marija Hernja-Masten: Pečati in grbi Ormoža in okolice, Ormož skozi stoletja IV, Skupščina občine Ormož, Ormož, 1993.*
- Zdenka Kresnik: Ormož v času Karadževićeve in Titove Jugoslavije, Muzej Ormož, Ormož, oktober 2007.*
- Katja Krnjak: Ormoška gosposčina, Zgodovinski zapisi, letnik IV, št. 1, Zgodovinsko društvo Ormož, Ormož, 2007.*
- Ormož in okolica, vodnik, Skupščina občine Ormož, Ormož, 1990.*
- Prim. dr. Ciril Porekar: Ormož na prelomnici devetnajstega v dvajseto stoletje, Ormož skozi stoletja I, Založba Obzorja Maribor, Maribor, 1973.*
- Miha Preinfalk et al: Graščanski, plemiški in osebni arhivi na Slovenskem, Arhivi, letnik 35, št. 1, Ljubljana, 2012.*
- Mariano Rugale, Miha Preinfalk: Blagoslovljeni in prekleti, 2. del, Po sledih mlajših plemiških rodbin na Slovenskem, Viharnik, d.o.o., Ljubljana, 2012.*
- Mirko Šoštarič: Podoba krajine in narava v ormoški občini, Zgodovinski zapisi I, Založba Obzorja Maribor, 1973.*
- Janko Štampar, s. Jožefa Ogulin: Križniki v Sloveniji, Agencija Baribal, Ljubljana, 2010.*
- Rajko Topolovec: Ormoški Petriček, samozaložba, Ptuj, 2012.*

Viri

Zgodovinski arhiv Ptuj

SI_ZAP/0390 Gospostvo Ormož 1747–1945, škatle 2, 3, 4, 5.

SI_ZAP/0008 Mestna občina Ormož 1715–1947, škatla 16, ovoj 71 (1-3).

SI_ZAP 0041/001 Občinski ljudski odbor Ormož 1955–1960, škatla 6, ovoja 48 in 52.

Matična knjiga rojstev 1908–1918, brani Upravna enota Ormož.

Matična knjiga smrti Opatije za leto 1941, brani Upravna enota Opatija.

Spletni viri

Uradna spletna stran družine Wurmbrand-Stuppach: <https://www.von-wurmbrand-stuppach.com/familie/genealogie-stammbaum/>, dostop 23. 4. 2018.

<https://www.geni.com/people/Maria-Minkci/6000000024672851031>, dostop 29. 5 2018.

<https://www.geni.com/people/FLORA-Maria-Oskar-Pauline-Wilhelmine/6000000024672851036>, dostop 29. 5 2018.

Ustni viri

Maria Gregorc, Ljuba Fišer,

Martina Lah, Marija Lah,

Maximilian von Pongratz, Jožica Skoliber,

Ana Ratek, Erna Špur in Luka Trop.